Literêr aktueel

Hans du Plessis

Skryfkuns as graadvak

Abstract

Creative writing has been taught as a subject at the tertiary level in the USA for many years. In this article the issue of creative writing as subject for a South African degree is discussed. The matter at issue is not whether creative writing has the potential to be a university subject, but rather what such a subject should include. Thus the content of creative writing as university subject and how it should be taught are addressed. The conclusion that is reached is that the main issue at stake is the balance to be struck among literary theory, writing theory and writing practice. Starting in the near future the Potchefstroom University for CHE will be offering a course in creative writing as a degree credit. The subject-matter, possible organization and integration, as well as its specific niche are considered.

1. Inleidende opmerkings

In sy Voorwoord tot *Windperd* sê Hennie Aucamp (1992:1) "Ek hou nie van die begrip 'kreatiewe skryfwerk' nie, ... en 'creative writing' is nou eenmaal die omskrywing waaraan Engelse en Amerikaanse geskrifte ... ons gewoonde gemaak het ...".

Ek wil die term *Skryfkuns* gebruik as die Afrikaanse ekwivalent van die Amerikaanse *creative writing*, en dan verstaan ek onder *Skryfkuns* dié wetenskaplike dissipline wat homself besig hou met die opleiding (op 'n min of meer formele vlak) van iemand wat skeppend wil skryf. Miskien is *skeppend skryf* steeds te wyd, dit dek dalk te veel, want as 'n mens 'n taalkundige soos Chomsky moet glo, en ek het steeds min rede om hom nie te glo nie, is taal per definisie skeppend. Daarom is alle skryf dan seker skeppend. Laat ons dan die skeppende skryf vir die doel van hierdie artikel beperk tot skeppende fiksie. Daarmee beweer ek nie dat iets soos die joernalistiek nie skeppende skryfwerk is nie.

In die lig hiervan is selfs fiksie miskien nog te wyd. Onder die *Skryfkuns* sal verderaan verstaan word: die gebruik van taal op 'n skeppende en oorspronklike manier om 'n woordwerk waarin die verbeelding 'n prominente rol speel, tot stand te bring.

Binne die *Skryfkuns* kan 'n mens dan verskillende subdissiplines onderskei wat verband hou met die gangbare genre-onderskeid van die letterkunde. Op grond hiervan moet die

bespreking van die Skryfkuns ook verdeel kan word in afdelings soos die prosa, poësie, kinderliteratuur, drama, waaronder dan sê die radio- en televisiedrama. Die doel van hierdie artikel is dan om vanuit 'n wetenskapliker hoek te kyk na die aanbieding van die vak Skryfkuns, meer bepaald op tersiêre vlak. Daar word in die besonder gefokus op die Skryfkuns as graadvak, maar hoe die graadvak benader word, moet implikasies hê vir die vak as vak by enige ander tersiêre inrigting en uiteindelik moet dit ook direkte invloed hê op Skryfkuns op laer- en hoërskool. Want dit lyk vir my belangrik dat daar ook onderskei moet word tussen stelwerkonderrig en die onderrig van Skryfkuns.

2. Die slyp van 'n tegniek

'n Verskeidenheid vrae het reeds nou uit die inleidende opmerkinge na vore getree. Die eerste vraag is natuurlik die klassieke een: kan 'n mens iemand leer skryf – skeppend skryf? Die antwoord daarop is eenvoudig nee. Maar laat ons kwalifiseer: 'n mens kan iemand wat geen talent het, nie talent leer nie, iemand wat dus geen aanleg het nie, sal jy nie kan leer om, sê maar 'n roman te skryf nie. Aan die ander kant is dit egter moontlik om iemand wat wel die talent het, op te lei. Soos wat 'n sanger, skilder, toneelspeler of wie ook al opgelei kan word. En hierdie opleiding kan deurloop tot op die tersiêre vlak. Opleiding in die skryfkuns beteken dus die slyp van die tegniek. Dit móét wat my betref egter juis ook verder gaan sodat dit ook 'n teoretiese basis insluit. Maar daaroor later meer.

Een van die kernprobleme wanneer die opleiding in die skryfkuns ter sprake kom, is deesdae dan nie meer of sodanige opleiding moontlik is nie, maar juis watter teoretiese aspekte belangrik is en hoe om dit met die skryfpraktyk te versoen.

Die behoefte aan skryfopleiding in Suid-Afrika is al in 1960 deur Ernst van Heerden (1960) genoem, terwyl Marais (1987) die behoefte herbevestig. Die probleem wat in hierdie verband onder die loep kom, is hoe om hierdie behoefte te bevredig op die vlak van tersiêre opleiding, want hoewel kreatiewe skryf nou met die praktyk verband hou, is die opleiding van skrywers, veral op universiteitsvlak, geanker in die teorie van skryfopleiding. Die beskrywing van die aard en stand van hierdie teorie en die onderrig daarvan in versoening met die skryfkuns as praktyk is belangrik.

Hierdie artikel sluit aan by die studie van J.L. Marais (1987) in dié sin dat dit die aanbeveling (1987:63) opvolg, naamlik dat alle aspekte van skeppende skryfwerk binne die hele Suid-Afrikaanse literêre sisteem op 'n deurlopende basis ondersoek word.

Stephen Krashen (1984:1) vra juis hoekom dit so is dat navorsing en teorie so 'n klein invloed het op die onderrig van skryf, en hy wys daarop dat: "The research suggests that some aspects of the writing skill can be taught ..." (Krashen, 1984:10) As opleiding dan moontlik is, is die vraag: wat is die stand van die teorie wat hierdie onderrig onderlê en wat is die stand van die navorsing daaroor? Ofskoon daar reeds veel hieroor in veral die VSA gedoen is, is Suid-Afrikaanse studies daaroor beperk.

3. Die balans tussen praktyk en teorie

Dit lyk vir my sinvol om eers gedagtes te wissel oor die balans tussen praktyk en teorie. Dit wil voorkom of die probleem met Skryfkuns as tersiêre vak veral lê in die bekommernis by

baie dat die vak nie op tersiêre vlak tuis hoort nie. Al sou 'n mens dus daarmee saamstem dat Skryfkuns opleiding kan bied is dit nog nie te sê dat almal dit eens is met die vlak waarop opgelei moet word nie. Hoor die vak byvoorbeeld ooit as graadvak op 'n universiteit tuis of is dit iets waaraan net iets soos 'n korrespondensiekollege hom moet stuur?

Wat myns insiens eintlik agter hierdie vraag lê, is of Skryfkuns nie maar net 'n praktykding moet bly, bloot omdat daar nie 'n teorie is wat dit onderlê nie? Eenvoudiger gestel: het 'n mens die akademiese omgewing van die tersiêre inrigting nodig om iemand in die skryfkuns op te lei? Die antwoord hierop is egter moeiliker as wat dit op die oog af lyk.

Aan die een kant is die skryfdaad natuurlik prakties omdat dit kunsvorm is. Soos alle kunsvorme lê daar egter 'n teoretiese onderbou by dié praktyk en die vraag is dus nie of daar 'n teorie van die Skryfkuns is nie, maar net hoeveel van hierdie teorie die praktiserende skrywer moet weet, want jy sou kon sê die ou meesters het van die teorie niks geweet nie, en kyk hoe het hulle geskryf. Die klassieke teenvraag is natuurlik: sou die ou meesters nie nog beter geskryf het as hulle meer van die teorie af geweet het nie? Dit is die balans waarvan daar reeds vroeër gepraat is, en waarna ons op soek is.

Die praktiese grondslag van die Skryfkuns kan in die ontwerp van 'n tersiêre kursus nie ontken word nie. Of dit met die ander kunsvorme se opleiding ook so is, weet ek nie, maar ons ervaring oor die afgelope jare by die PU vir CHO is sodanig dat dit duidelik is dat enige mens wat om skryfopleiding van watter aard ook al vra, in wese kom vra dat 'n aanbieder van sodanige opleiding in die eerste plek na die student se eie skepping moet kyk en daaroor (a) 'n oordeel moet uitspreek en (b) praktiese voorstelle ter verbetering daarvan moet maak. Soos in die geval van musiek, drama en die beeldende kunste moet daar dus ruim voorsiening gemaak word vir praktiese opleiding. Ek meen dat daar by die meeste Amerikaanse universiteite te veel op die praktiese gesteun word, maar dat praktyk deel van graadopleiding is sonder om die teorie 'n mindere plek te gee.

3.1 Die praktiese opleidingsgedeelte

Laat my dan toe om vir 'n wyle by die praktykgedeelte van Skryfkuns stil te staan, voordat daar oor die teoretiese gedeeltes gepraat word.

Hoe lyk hierdie praktiese opleidingsgedeelte van die Skryfkuns? 'n Mens moet natuurlik ook na die soort kursus kyk voordat die praktyk uiteengesit kan word, want die aard en vlak van 'n skryfkunskursus sal ook die inhoud en omvang van die praktiese gedeeltes bepaal. 'n Nieformele skryfkursus aan mense van wie daar geen akademiese kwalifikasies verwag word nie gaan anders lyk as 'n kursus aan derdejaarstudente.

Ek meen dat 'n graadkursus 50% prakties en 50% teorie moet insluit. Die praktykgedeelte moet verder 'n balans vind tussen die student se eie praktiese skryfwerk en praktiese werk binne werkswinkverband.

Die student se eie skryfwerk vorm 'n wesenlike deel van tersiêre skryfopleiding. In die eerste plek dien die eie skryfwerk natuurlik as toelatingskriterium tot Skryfkuns as vak, want as die beginsel vir toelating tot Skryfkuns talent is, moet die talent vooraf bepaal word, en die voorlegging van 'n skryfstuk deur 'n student is die voor-die-hand-liggende

manier. Ek is daarvan oortuig dat alle studente wat Skryfkuns as vak wil neem op grond van die gehalte van eie skryfwerk daarvoor gekeur moet word. In baie van die Amerikaanse instellings word die keuring deur 'n keurderspaneel gedoen. Ek meen dat die grootte van die paneel moet afhang van die vlak waarop die student wil inskryf. 'n Student sou byvoorbeeld tot 'n honneurskursus in Skryfkuns toegelaat word deur 'n paneel van twee of drie kundiges, terwyl 'n student op eerstejaarsvlak waarskynlik deur die dosent self toegelaat sou kon word.

In die praktiese gedeelte van 'n kursus in Skryfkuns, moet die skryfwerk van die student baie aandag kry. Hierdie aandag is dan persoonlike aandag van die dosent aan die skryfstuk self binne individuele of binne groepsverband. Hierdie aandag veronderstel in die eerste plek deeglike evaluering van die skryfstuk, evaluering sodat die student die status van sy eie skryfstuk kan bepaal. Verder moet die dosent leiding kan gee sodat die student sy eie werk sinvol kan verbeter. Met leiding bedoel ek hier dat die dosent die teoretiese kennis en die praktiese ervaring moet hê om die student na 'n beter skryfproduk te kan lei. Hierdie gedeelte van die praktykwerk beperk natuurlik reeds die hoeveelheid studente wat deur een dosent hanteer kan word.

'n Ander gedeelte van die praktyk moet deur middel van werkswinkel sessies gedoen word. Dié sessies sal hoofsaaklik die praktiese toepassing wees van dit wat in die Skryfkunsteorie geleer word. Byvoorbeeld: in so 'n werkwinkel sal die beginsels van karaktertekening of dialoog in die vorm van onder andere praktiese opdragte gedoen kan word. Daar bestaan in die literatuur verskeie bronne wat die werkswinkelopdragte uiteensit.

Die praktiese skryfwerk van 'n student behoort ook 50% van die student se uiteindelijke punt uit te maak. In hierdie opsig verskil ek grootliks van die meeste Amerikaanse universiteite waarvan ek kennis dra.

3.2 Nieformele kursusse in Skryfkuns

Dit kan sinvol wees om op hierdie stadium iets meer te sê oor Skryfkuns as vak in die VSA. Soos wat dit by die Afrikaanse Skryfskool van die PU vir CHO gedoen word, word daar in die VSA ook twee soorte kursusse in die Skryfkuns aangebied: die niegraadkursusse en die graadkursusse.

Mag ek terloops iets oor die niegraadkursusse sê. In die VSA word skryfkursusse vir mense wat iets soos 'n vyfdagkursus in die skryfkuns wil bywoon, aangebied deur instansies wat nie aan universiteite gekoppel is nie. So 'n kursus word dan deur iets soos 'n kunste-instituut aangebied.

Hierdie nieformele kursusse in Skryfkuns neem in sy geheel die vorm van 'n werkwinkel aan. In die meeste gevalle is een aanbieder verantwoordelik vir 'n werkwinkel. Die inhoud van so 'n kursus is 'n tipies Amerikaanse mengsel van opdrag en terugvoering. Ofskoon daar meestal net op een genre per kursus gekonsentreer word, lyk dit vir my of die meeste kursusse in die vorm van parallelle sessies aangebied word om prosa, poësie, kinderliteratuur (en soms ook niefiksie) gelyktydig te dek.

So 'n nieformele kursus word in verreweg die meeste gevalle aangebied deur mense wat akademiese poste in die Skryfkuns beklee – en in die VSA beteken dit in die meeste

gevalle ook praktiserende skrywers. 'n Voorbeeld van 'n voornemende kursusganger se eie skryfwerk dien as toelatingsvereiste. Of dié voorgelegde skryfstuk inderdaad as kriterium vir toelating gebruik word, is moeilik om te sê, want een van die groot leemtes van die kursus wat ek bygewoon het, was juis dat die voorgelegde stuk baie beperk bespreek is tydens die kursus.

Dit meen ek moet 'n mens van 'n kursus in die Skryfkuns, formeel of nieformeel, baie duidelik weet: studente of kursusgangers woon 'n skryfkursus by omdat hulle iets oor hulle eie skryfpogings te wete wil kom. Veral in Suid-Afrika waar daar nie 'n stelsel van iets soos 'n literêre agent bestaan nie, is die evalueringsgeleenthede baie beperk. Die meeste van u weet hoeveel keer 'n mens as skrywer of as letterkundige genader word om 'tog net gou die stukkie' vir iemand deur te lees.

As die PU se Skryfskool hierdie funksie teen betaling wou verrig, sou ons waarskynlik 'n voltydse personeellid in diens kon hou. Die aanbod van die Skryfkuns op watter vlak ook al, moet ruim voorsiening maak vir indringende gesprek oor studente se eie skryfpogings.

Die nieformele skryfkursus moet dus baie tyd aan die skryfwerk self afstaan, maar daarmee saam moet iets van die teorie ook ter sprake kom. Die teoretiese word by die meeste skole in die werkwinkel ingevleg. Ons eie ervaring is dat 'n mens ook 'n paar teoretiese lesings kan insluit. Die doel van die nieformele skryfkursus is egter effens anders as dié van die graadkursus.

Waar die nieformele skryfkursus ook die bevordering van populêre en selfs verstrooiingslektuur as doelwit het, lyk dit vir my of die graadkursus meer die literêre skryf as doelwit het.

Of die nieformele kursus in Skryfkuns suksesvol is, kan gemeet word aan die aantal publikasies wat 'n skryfskool lewer en dan ook aan die gehalte van sodanige publikasies.

Die ATKV-skryfskool het sedert die instelling van die eerste kursusse in 1985, toe nog onder die naam van die Departement Afrikaans-Nederlands, tot op hede reeds by die 800 publikasies gelewer. Hieruit behoort die sukses van en die behoefte aan nieformele skryfkursusse duidelik te spreek. Ek wil my egter verder in hierdie artikel bepaal by die formele opleiding in die Skryfkuns.

3.3 Lees as basiese voorvereiste vir skryf

As 'n mens oor die teorie van die Skryfkuns sou praat, lyk dit vir my of daar drie onderskeibare fasette van die teorie ter sprake kan kom: in die eerste plek moet 'n mens die teorie uit die lees van bestaande skryfkuns kan aflei, die literêre teorie kom ter sprake en uiteindelik dan die teorie van die skryfkuns self.

Lees moet 'n beduidende komponent van die tersiêre skryfkunskursus uitmaak. Een waarheid bly vir my 'n basis van skryfonderrig: goeie lesers maak goeie skrywers. Dit impliseer dat studente in die Skryfkuns baie bewus geleer moet word om te lees. Daar is verskillende maniere waarop lees gestimuleer kan word. Die eerste, en waarskynlik die algemeenste manier, is om dit wat die dosent oor skryf te sê het, te koppel aan 'n skryfvoorbeeld van 'n meester. In *Die blote storie* maak Hennie Aucamp ruim van hierdie metode gebruik.

Ook in die Amerikaanse literatuur (vgl. byvoorbeeld Eve Shelnutt (1989)) word hierdie metode dikwels gebruik. Dit is veral die poësie-onderrig wat nie sonder die ou meesters kan klaarkom nie. 'n Goeie voorbeeld hiervan is John Drury (1991) se *Creative Poetry*. Deur die studie van bestaande woordkunswerke as voorbeelde, word die lees van die studente outomaties ook bevorder.

Leeservaring kan natuurlik nog meer eksplisiet gestimuleer word: prof. George Economou van die Universiteit van Oklahoma behandel eenvoudig 'n oorsig van die Amerikaanse literatuur as onderafdeling van die vak Skryfkuns; by die Universiteit van Tulsa word daar weer 'n boekelys van 60 titels aan studente voorgeskryf. Ook is daar die voorbeeld waar die student in Skryfkuns aan die begin van 'n jaar vir hom of haar 'n sogenaamde troetelskrywer kies, en aan die begin van elke week moet die student verslag lewer oor een van die werke van dié skrywer.

Hoe ook al, ek is daarvan oortuig dat 'n student in die Skryfkuns in die eerste plek ook student in die leeskuns is. Lees is een van die basiese voorvereistes vir skryf. Ek is van mening dat die kursus in Skryfkuns, op watter vlak ook al, baie pertinent 'n leeskomponent moet insluit. Hier moet 'n mens egter reeds daarteen begin maak dat Skryfkuns nie maar net 'n letterkunde-kursus word nie. Myns insiens moet die hoofdoel van die leeskomponent die liefde en die lus vir lees bevorder ter wille van die kennis van die woordkunswêreld. Ek is daarvan nie baie seker nie, maar sou dit nie voldoende wees om 'n skryfkunsstudent net te laat lees en lees, sonder dat die literêre analise van die teks belangrik is?

3.4 Moet literêre teorie ingesluit word?

Dit bring ons dan sommer by die tweede been van die teoretiese aspek wat in 'n kursus in kreatiewe skryf ter sprake moet kom, naamlik die literêre teorie. Hoeveel harde literêre teorie moet ingesluit word by 'n tersiêre kursus in Skryfkuns? My oordeel hieroor is seker nie baie betroubaar nie, omdat ek nie 'n opgeleide letterkundige is nie. Ek dwing al weg van te veel literêre teorie – nie omdat ek glo so 'n student moet niks van die literêre teorie weet nie, maar te veel klem op die literêre teorie self kan dempend op die skryfhandeling inwerk. Aan die ander kant moet enige kunstenaar die medium van sy of haar kuns ken. Hier is dus weer sprake van die bied van 'n balans. Om in 'n skryfkuns-kursus egter teorie ter wille van die teorie in te sluit, dien geen doel nie.

Die derde, en vir my belangrikste been, is dié deel van die teorie wat direk met die Skryfkuns verband hou – teoretiese aspekte van karakter, dialoog, perspektief, spanning, en so meer. Dit is nie die literêr-teoretiese van hierdie aspekte waarom dit gaan nie, maar sê dan maar die kreatief-teoretiese aspekte daarvan.

Maar hierdie deel van die teoretiese is juis die dun ys van die onderrig van die Skryfkuns, want dit kan die slang wees waarna Hennie Aucamp (1992:2) in *Windperd* verwys: die een wat sy eie stert vasbyt en hou en homself dalk kan vergiftig. Hoe reg is Kurt Weill as hy sê: dit is moeilik vir 'n komponis om 'n teorie van die proses van die komposisie te ontwikkel. Of 'n mens nou daarvan hou of nie: mense wat skryfkursusse bywoon of die vak Skryfkuns gaan neem, soek 'n kortpad na skryfsukses. Daarom is dit hier by ons, weet ons uit eie ervaring, en in die VSA, sê John Gardner (1985:xx1), so dat die eerste vrae in enige skryfkursus die 'skryf-jy-met-'n-pen-of-potlood-vraag' is. As dit dan wissel tussen dié soort vraag en

die ernstiger soort vrae soos 'Wat mag ek skryf', is die geldige vraag steeds: is die antwoord hierop inderdaad teorie, of meer nog: is daar iewers ooit 'n teoretiese begronding? Die lyn tussen teorie en praktyk loop daarom al betreklik dun. Om Gardner (1985:xxii) weer aan te haal: "... arts does not afford the testable certainties of geometry or physics". Is 'n lesing oor die ontwikkeling van 'n karakter by die skep van sê 'n televisiedrama soos wat Syd Field dit byvoorbeeld doen, teorie of is dit al praktyk?

Dit is juis hierdie duister dualisme wat 'n mens daartoe kan verlei om die teoretiese riglyne vir die kreatiewe skryf te verhef tot 'n resep. Dit mag egter nie op 'n resep afstuur nie. Dit is waarskynlik juis daarom dat Field (1985) van 'n *paradigma* praat nadat hy riglyne probeer gee. Die teorie wat die onderrig in die skryfkuns onderlê is nie 'n stel reëls nie, maar 'n stel algemene beginsels – teoretiese vertrekpunte. Gardner (1991:3) sê dus in *The Art of Fiction*: "... on the whole the search for aesthetic absolutes is a misapplication of the writers energy". Dit lyk vir my inderdaad so dat geloofwaardige estetiese universalie bestaan, maar dalk bestaan dit op 'n vlak wat nie tot veel nut vir die onderrig van die skrywer is nie. Ek bedoel hier natuurlik ook nie iets soos die studie van die breinfunksies nie. Vergelyk byvoorbeeld Henriette Klauser se *Writing on Both Sides of the Brain* (1986). Ek meen dat dit weer nog verder teruggaan en dat dit, soos ook die proefskrif van Ria Smuts, deel moet wees van die dosent of onderwyser se apparatuur, maar dat dit as sodanig nie ingesluit moet word in 'n kursus nie.

Tussen die resep en die literêre teorie lê die teorie van die Skryfkuns. Tussen die ingewikkelde kontemporêre verhaalteorie en boekies soos *A Manuel of Writer's Tricks* (Carroll, 1990) of *The 29 Most Common Writing Mistakes* (Delton, 1985) lê 'n praktiese teorie (en die paradoks is moedswillig) van die Skryfkuns. Dit is hierdie teorie wat wesenlik deel moet wees van die vak Skryfkuns.

Maar dalk is die Skryfkuns se teorieprobleem nie regtig 'n probleem nie, want die literêre teorie is in elk geval ook moeilik vas te vang. Selfs Heilna du Plooy (1986:264) wonder byvoorbeeld oor die teoretisering oor die taalhandelinge teorie van Mary Louise Pratt en sê dat dit 'n vraag bly of Pratt "al die abstraksies en variasies en al die subtiliteite van intensie en toonaard van literêre werke met haar teorie kan verantwoord". Meer nog: "Hierdie vae swewende kwaliteite van 'n literêre werk is altyd moeilik omskryfbaar en definieerbaar, en dit is miskien wys om die teorie tot die basiese raamwerk van taal, struktuur en kommunikasie te beperk ...".

Dus: miskien moet ons ons nie so bekommer oor die teorie van die kreatiewe skryf nie. Die vraag wat in elk geval in die moderne tye al meer gevra word, is hoe relevant is 'n universiteitsvak? En relevant is die woordkuns inderdaad, want wat sê jy sonder woorde?

4. Die skryfteoretiese inhoud van Skryfkuns as graadvak

In 'n sekere sin probeer ons dus 'n antwoord kry op Marais (1987:1) se vraag, naamlik "of dit moontlik sou wees om op georganiseerde grondslag binne die Suid-Afrikaanse literêre sisteme skryfopleiding aan voornemende skrywers te bied ...".

Die bestaan en die sukses van die ATKV-skryfskool van die PU vir CHO, sukses van die nie-universitêre kursusse, byvoorbeeld die werksinkels van onder andere COSAW is reeds aanduiding daarvan dat dit inderdaad moontlik is. Tewens, dit is die gevolgtrekking

toe Marais se navorsing hom lei.

Dit sou ons loon om na die Amerikaanse skryfkursusse op universitêre vlak te verwys om dan teen die agtergrond daarvan en teen die agtergrond wat ons tot dusver gesê het 'n poging aan te wend om die skryfteoretiese inhoud van Skryfkuns as graadvak saam te stel.

'n Mens sou 'n algemene opmerking kon maak oor die Amerikaanse skryfkunskursusse se inhoud wat daarop neerkom dat die meeste kursusse na my oordeel te min van die skryf-teorie insluit. Miskien moet die algemene stelling effens omskryf word: te min teorie word in die uiteindelijke evaluering van die student vereis. In baie gevalle slaag 'n student bloot op grond van die kreatiewe skryfstuk. Die uiterste voorbeeld hiervan is waar 'n student 'n sogenaamde Masters in Fine Arts verwerf net op grond van 'n voorgelegde manuskrip.

Dit is egter so dat die teorie, veral in die voorgraads kursusse deurlopend in die teksbespreking binne klasverband ter sprake kom – ook omdat baie universiteite, waarvan Iowa die duidelikste voorbeeld is, ruim van 'n seminaarstelsel gebruik maak. By Iowa sluit die Poetry Seminar (vir voorgraads) die intensiewe bespreking van tekste van erkende skrywers in. Soos die jaarboek sê: "The emphasis, however, will be on writerly talk."

By die Universiteit van Oklahoma gaan die Departement uit van die standpunt dat skryf 'n eensame handeling is, maar: "A writing workshop on the other hand, is a communal affair! To succeed in the course you must answer to the responsibilities that both of these conditions require."

Die teoretiese aspekte wat ter sprake kom, al sou dit dan as deel van teksbespreking, seminare of werkwinkels ter sprake kom, kan beter afgelei word uit die inhoud van die voorgeskrewe handboeke. As 'n mens dit nagaan, dan blyk dit dat die volgende teoretiese aspekte redelik algemeen voorkom: karakter, perspektief, tema, spanning, dialoog en versorging van 'n manuskrip. In die geval van die draaiboek word die temas meer prakties aangebied as by prosa. In die poësiekursusse word meer gekonsentreer op die poëtiese terme wat ter sprake is.

'n Tersiêre kursus in die Skryfkuns, so lyk dit vir my, moet dus min of meer so saamgestel word:

- * *Toelatingsvereiste:* 'n voornemende student moet 'n skryfstuk voorlê waaruit 'n sekere mate van talent duidelik blyk, want 'n skryfkursus kan talent slyp, stimuleer en ontwikkel, maar dit kan nie talent genereer nie.
- * *Praktiese skryfwerk:* 'n kursus in Skryfkuns moet 'n beduidende praktiese skryfkomponent insluit waar die student self skeppend skryf en deurlopend geëvalueer word.
- * *Leeswerk:* Studente in die Skryfkuns moet goeie en wye lesers wees en lees moet integrerend deel van Skryfkuns wees.
- * *Literêre teorie:* die omvang van die literêre teorie sal afhang van die plek van die vak as vakdeel of onafhanklike vak, maar in die loop van 'n skryfkunskursus moet literêre teorie ter sprake kom.

- * Die vyfde komponent van Skryfkuns as vak is *die onderrig van die teorie van die skeppende skryf*, naamlik die teoretiese uitgangspunte by die skep van 'n karakter, ruimte, dialoog, plot, en so meer.

Die laaste vraag waaraan daar aandag gegee moet word, is die plek van Skryfkuns as vak-deel of as outonome vak.

5. Skryfkuns : vakdeel of outonome vak?

Sover ek kon vasstel is die vak Skryfkuns nóg in Brittanje nóg in die VSA 'n outonome vak in dié sin dat dit oral as deelvak of deeldepartement van 'n taalvak funksioneer. Aangesien Engels in sowel Brittanje en die VSA die enigste amptelike taal is, word dit aan Britse en Amerikaanse universiteite byna sonder uitsondering as onderafdeling of module van die vak Engels aangebied.

Dit impliseer ook in die meeste gevalle dat die student literêr-teoreties toegerus word as student van die vak Engels.

Aan die PU vir CHO word Skryfkuns aangebied binne die Departement Afrikaans en Nederlands. Hier kan 'n student in die derde jaar Skryfkuns as spesialiseringrigting aanbied saam met óf Letterkunde óf Taalkunde. Op honneursvlak is dit een van die vraestelle wat gekies kan word vir 'n honneurs in Afrikaans en Nederlands. Omdat ons uitgaan van die standpunt dat 'n kennis van die teoretiese aspekte van die letterkunde 'n voorvereiste is vir 'n graadkursus in die Skryfkuns, is hierdie skakeling van Skryfkuns met 'n taalvak noodsaaklik. Daarom dan ook universiteitsvak.

Hiermee probeer ek nie sê dat alle aspekte van Skryfkuns as graadvak aangeraak is nie. Die doel is om die gesprek te stimuleer, want die inhoud van Skryfkuns as tersiêre vak is belangrik, want die kursus het in Suid-Afrika reeds gekom om te bly – laat ons dit dan goed beplan.

Bronnelys

- Aucamp, H. 1986. *Die blote storie*. Kaapstad : Tafelberg.
- Aucamp, H. 1992. *Windperd*. Pretoria : HAUM-Literêr.
- Axelrod, R.B. & Cooper, C.R. 1991. *The St. Martin's Guide to Writing*. New York : St. Martin's Press.
- Brown, R. 1988. *Starting from Scratch*. New York : Bantam Books.
- Card, O.S. 1988. *Characters and Viewpoint*. Cincinnati : Writer's Digest Books.
- Carroll, D.L. 1990. *A Manual of Writer's Tricks*. New York : Paragon House.
- Delton, J. 1985. *The 29 Most Common Writing Mistakes*. Cincinnati : Writer's Digest Books.
- Du Plooy, H. 1986. *Verhaalteorie in die twintigste eeu*. Durban : Butterworth.
- Drury, J. 1991. *Creative Poetry*. Cincinnati : Writer's Digest Books.
- Egic, L. 1990. *The Art of Creating Writing*. New York : Citadel Press.
- Field, S. 1985. *Screenplay*. New York : Dell Publishing Co.
- Fredette, J.M. (ed.) 1988. *Handbook of Short Story Writing* (Vol. II). Cincinnati : Writer's Digest Books.
- Gardner, J. 1983. *On Becoming a Novelist*. New York : Harper & Row.
- Gardner, J. 1983. *The Art of Fiction*. New York : Vintage Books.
- Guthrie, A.B. (jr.) 1991. *A Field Guide to Writing Fiction*. New York : Harper Collins.
- Klausner, H.A. 1987. *Writing on Both Sides of the Brain*. New York : Harper Collins.
- Krashen, S.D. 1984. *Writing. Research, Theory and Applications*. Oxford : Pergamon Institute of English.
- Marais, J. 1987. *Opleiding in skeppende skryfwerk in Suid-Afrika : 'n sisteembeskrywing*. Pretoria : RGN.

- Shelnutt, E. 1989 *The Writing Room*. Atlanta : Long Street Press.
- Tate, G. & Corbett, E.P.J. (eds.) 1988. *The Writing Teacher's Sourcebook*. (2nd Ed.). New York : Oxford University Press.
- Van Heerden, E. 1960. Creative Writing as University Subject. *Standpunte*, 14(1):52.

Potchefstroomse Universiteit vir CHO